

2011–2020 Yılları Arasında Türkiye’de Çevrimiçi Uzaktan Eğitime Yönelik Hazırlanan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir Araştırma

A Study of the Graduate Theses on Online Distance Education in Turkey Submitted between 2011 and 2020

İsmail Aışad Güdekli , Hasan Cem Çelik , Pelin Oduncu

Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Antalya

Özet

Günümüzde yeni iletişim teknolojilerinin hızla gelişen yapısı geleneksel eğitime alternatifler sunmuştur. Bu alternatiflerden biri olan uzaktan eğitim, internete erişimin demokratikleşmeye başlaması ile birlikte bir yandan tüm dünyada hızlı bir şekilde yayılırken, diğer yandan onun geleneksel eğitime alternatif olup olamayacağı, öğrenci ve öğretim elemanlarının uzaktan eğitime hazırlanışlarından, adaptasyonlarına; alt yapı olanaklarından, uygulamalı derslerin uygulanabilirliğine kadar birçok bağlamda tartışma konusu olmuştur. Bunun yanında her ne kadar Türkiye’de uzaktan eğitim uygulamasına yönelik gerçekleştirilen lisansüstü tez çalışmaları, bu eğitimin mevcut durumunu, niteliğini ve hizmet kalitesini belirlemesi açısından zengin bir literatür sunsa da uzaktan eğitimin bu çalışmalarda nasıl ele alındığı ve hangi boyutlarının ihmal edildiğinin keşfi önem arz etmektedir. Bu çalışmada Türkiye’de yükseköğretim düzeyinde uzaktan eğitimin yasalastığı 2011 yılından 2020’ye gelene kadar YÖK Ulusal Tez Merkezinde yayınlanan 257 lisansüstü tez içerik analizine tabi tutulmuştur. Analizlerin sonucunda, yapılan çalışmaların sayısal olarak 2019 yılı itibarıyla yükselişe geçtiği; bu çalışmaların belirli üniversitelerde ve ana bilim dallarında yoğunlaştığı; çalışma konularını ve örnekleme ağırlıklı olarak öğrencilerin oluşturduğu; veri toplama aracı olarak daha çok nicel araştırma yöntemlerinden faydalandığı ve uzaktan eğitimin iletişimsel boyutunun göz ardı edildiği bulgulanmıştır.

Anahtar sözcükler: Çevrimiçi öğrenme, e-öğrenme, iletişim bilimleri, lisansüstü tez, sistematik derleme.

İnsan toplumsal bir varlıktır ve doğduğu andan itibaren evren ve toplum hakkında çeşitli deneyim ve bilgilerle donatılmaya başlar. Kişinin dünyaya gözlerini açtığı ilk andan itibaren, içine girdiği eğitim hayatı önce aile, sonra okul ve ardından diğer toplumsal kurumlarla süreklilik kazanmaktadır. Bu anlamda insanın doğduğu anda başlayan eğitim süreci onun ölümüne dek devam etmektedir. John Dewey (1986), eğitim ve deneyim üzerine tartıştığı kitabında tüm

Abstract

Today, the rapidly developing structure of new communication technologies has offered alternatives to traditional education. While distance education, which is one of these alternatives, has rapidly spread all over the world with the democratization of internet access, it has been the subject of debates ranging from whether it can be an alternative to traditional education, whether students and lecturers are ready for distance education, how successfully they can adapt to it, and the adequacy of the infrastructure to the applicability of the applied courses. Besides, while the graduate theses provide a rich literature in terms of determining the current status, nature, and service quality of distance education, it is very important to reveal how distance education has been handled in these studies and which of its dimensions have remained neglected. This study was subjected to the content analysis of 257 graduate theses which were published in Turkey from 2011 (when distance education began to be regulated by law) to 2020. The results indicate that the number of the studies on the subject has been on the rise as of 2019, are concentrated in certain universities and departments of science, the study subjects and the sample are predominantly composed of students, quantitative research methods are mostly used as the data collection tool, and that the communicative dimension of distance education has been ignored.

Keywords: Communication sciences, e-learning, online learning, postgraduate thesis, systematic review.

toplumsal çatışmalarda entelektüel bir unsurun bulunduğu işaret etmiştir. Ona göre eğitim olmasaydı, bu pratik ve teorik çatışmalar sağlıklı bir şekilde gerçekleşemezdi. Dewey (2008, s. 1–23), entelektüel bir çatışmayı daha derin ve kapsayıcı bir hâle getirmenin, akıllı bir eğitim teorisinin işi olduğunu ifade ederek; eğitimi, “doğaya ve insanlara karşı zihinsel ve duygusal temelli tutumlar” olarak nitelendirmiştir. Bu “zihinsel” ve “duygusal” tutumlar ise bireye okul aracılığıyla kazan-

İletişim / Correspondence:

Doç. Dr. İsmail Aışad Güdekli
Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
Dumlupınar Bulvarı 07058 Kampüsü,
Konyaaltı, Antalya
e-posta: agudekli@akdeniz.edu.tr

Yükseköğretim Dergisi / TÜBA Higher Education Research/Review (TÜBA-HER), 12(1), 74–88. © 2022 TÜBA

Geliş tarihi / Received: Ekim / October 9, 2020; Kabul tarihi / Accepted: Nisan / April 16, 2021

Bu makalenin atıf künyesi / How to cite this article: Güdekli, İ. A., Çelik, H. C., & Oduncu, P. (2022). 2011–2020 yılları arasında Türkiye’de çevrimiçi uzaktan eğitime yönelik hazırlanan lisansüstü tezler üzerine bir araştırma. *Yükseköğretim Dergisi*, 12(1), 74–88. doi:10.2399/yod.21.808250

ORCID ID: İ. A. Güdekli 0000-0002-6599-8452; H. C. Çelik 0000-0002-4157-7223; P. Oduncu 0000-0003-4224-3097

dırılmaktadır. Toplumun geleceği, bireye okul yoluyla kazanılan toplum olma bilinci ile belirlenmektedir.

Tarihsel süreç boyunca, eğitim alanında birtakım dönüşümler yaşanmıştır. Özellikle modernizmin evrenselleşme ve ilerleme ilkesine dayanan yapısı, eğitim kurumlarının standardizasyonunda örnek bir yapı oluşturmuş; ilerleyen dönemde küreselleşme ve onun meyvesi olan neo-liberal politikalar ile birlikte, eğitim gelişmişlik ve kalkınmanın ön koşulu olarak benimsenmiştir. Böylelikle örgütlü eğitim gündeme gelmiştir (Sayılan, 2007, s. 59–61). Gündüz’ün (2013) de belirttiği üzere, modernizmin ve neo-liberalizmin gelişmesine paralel olarak evrenselleşen ve standartlaşan okul eğitimi, günümüz post-modern çağında alternatif görüş ve uygulamalarla yenilenmeye devam etmektedir. Özellikle yeni iletişim teknolojilerinde kaydedilen ilerlemeler, zaman ve uzamı dönüştürerek, merkeziz, zamansız ve mekâniz bir eğitime olanak sağlamıştır. Geleneksel eğitimi dönüştüren yeni eğitim sistemi, öğrenmenin bireyselleştiği ve bilgiyle beraber bilgiye ulaşımın da önem kazandığı bir sürece girmiştir (Uysal ve Yıldız, 2007, s. 175). Bu sürecin bir yansıması olan ve örgütlü eğitime alternatif olarak gelişen uzaktan eğitim de zaman, mekân ve eğitim alan kişi sayısı bakımından, daha özerk bir biçimde mevcut şartlara bağlı olarak daha geniş bir yayılım gösterebilme olanağına kavuşmuştur.

Birçok avantajı ve aynı zamanda yüz yüze yapılmadığı için dezavantajı da bünyesinde bulunduran uzaktan eğitim (Mupinga, 2005), başlangıçta mektup ile yazışma ve bağımsız çalışma kursları şeklinde gerçekleştirilirken (Keegan, 1980); öncelikli olarak engelliler, anneler, kırdı yaşayanlar ya da düşük gelire sahip olan bireyler için önemli bir fırsat haline gelmiştir. Günümüze geldiğimizde ise World Wide Web’in sunmuş olduğu teknolojik imkânlar, evde çalışma (home-office) gibi trendlerin yükselişi ve geleneksel üniversite öğrencilerinin değişen profiline eklenerek, dünya genelinde uzaktan eğitime kayıt yaptıran öğrencilerin sayısını hızla artırmıştır (Gandhi, 2003).

Türkiye’de de ilk kez 1927 senesinde halkı okur-yazar hale getirmek için yararlanılabilecek bir uygulama olarak nitelendirilen uzaktan eğitim fikri, 1955 senesine gelene dek yalnızca tartışılan bir konu olarak kalmıştır. 1956 senesine gelindiğinde ise ilk uygulama bankalarda çalışanların mektupla öğrenim gördükleri Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü tarafından başlatılmıştır (Kaya, 2002, s. 29–30). Sonrasında 1960 senesinde Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde uzaktan eğitimin ilk ciddi uygulaması sayılan “Mektupla Yüksek Öğretim Merkezi” kurulmuş; yükseköğretimde, özellikle geleneksel eğitim sisteminde yaşanan sorunların ve ilerleyen teknolojilerin etkisiyle, 8 Mayıs 1974’te Eği-

tim Teknolojisi Strateji ve Yöntem Komitesi kurulunca yükseköğretimde teknoloji yolu ile eğitim denemelerine girişilmiştir (Özgül, 1986, s. 18–26). 1980’li yıllara dek nitelikli bir sisteme oturtulamayan uzaktan eğitim, bu yıllardan itibaren “açık üniversite” sisteminin geliştirilmesiyle merkezileşmeye başlamıştır. Bu anlamda 1982’de kurulan Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi (AÖF), 1993’te 496 sayılı Kanun gereğince uzaktan eğitim sistemi kapsamında lisans öğretimi gerçekleştirmek üzere fakülteler oluşturmuştur (Şakar, 1997, s. 64). AÖF tarafından televizyon ve radyo gibi geleneksel iletişim araçları kullanılarak yapılan uzaktan eğitim uygulamaları, 1990’ların sonundan itibaren ivme kazanan yeni iletişim teknolojilerinden etkilenmiştir. Bu dönemden itibaren uzaktan eğitim, web üzerinden çevrimiçi olarak gerçekleştirilen uygulamalarla geniş ve kapsamlı bir hale gelmiştir. Böylelikle 1996 senesinde Ortadoğu Teknik Üniversitesi Enformatik Enstitüsü’nün girişimleriyle, ilk kez internet üzerinden uzaktan eğitime başlanmış, 1999’a gelindiğinde ise Yüksek Öğretim Kurulu’nun (YÖK) desteğiyle Fırat Üniversitesi’nde çevrimiçi dersler verilmeye başlanmıştır. Ülke genelinde artan uzaktan eğitim faaliyetlerine ek olarak, 2005’te YÖK Uzaktan Eğitim Komisyonu kurulmuştur. 2011’e geldiğinde ise torba yasa olarak anılan 25.02.2011 tarihli ve 27857 sayılı Kanun’daki^[1] 44. ve 46. maddeler kapsamında, yükseköğretimde uzaktan eğitim yasal zemine oturtulmuştur (Bozkurt, 2017).

2000’li yıllar ile birlikte önemli değişim ve dönüşümler yaşayan ve dünya genelinde yaygınlaşmaya başlayan uzaktan eğitim (Palloff ve Pratt, 2007, s. 3), geçmişte daha kusurlu ve zor bir sistem olarak görülürken, günümüzde nispeten daha yüksek kaliteli bir çevrimiçi program sunma imkânına kavuşmuştur. Dünya genelinde kullanılabilme imkanına sahip olması, öğrenci ve öğretmenleri zaman ve mekân açısından özgürleştirir (Cowan, 1995; Nagrale, 2013; Smedley, 2010), eğitimde fırsat eşitliği sunması (Beblavý, Thum ve Veselkova, 2011; Knapper, 1988), formel müfredatla sınırlı olmaması (Anderson, 2001; Chugh, Ledger ve Shields, 2017) ve daha düşük maliyetli olması (Arkorful ve Abaidoo, 2015; Oliviera, Penedo ve Pereira, 2018) gibi birçok avantajı bünyesinde barındıran uzaktan eğitim, zaman içerisinde Türkiye’deki akademik çalışmalara konu olmuş ve çok boyutlu olarak tartışılmıştır. Özkul ve Girginer (2001), uzaktan eğitimi teknoloji, Gökçe (2008) ise küreselleşme bağlamında değerlendirmiştir. Demiray (2013), uzaktan eğitim uygulamalarında kadının yeri ve önemini sorunsallaştırırken, Abazaoğlu ve Umurhan (2015), uzaktan eğitim sürecini öğretim elemanları üzerinden tartışmıştır. Bozkurt (2017) ise süreci tarihsel gelişimi içerisinde ortaya

[1] 25.02.2011 tarih ve 27857 sayılı Resmî Gazetede Yayımlanan “Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110225M1-1.htm>

koymuştur. Söz konusu örnekler uzaktan eğitim sürecine ilişkin yapılan çalışmaların yalnızca birkaçıdır.

Yukarıda sözü edilen avantajları sayesinde yaygınlaşmaya başlayan uzaktan eğitim, içinde bulunduğumuz pandemi sürecinde yeniden tartışılmaya başlanmıştır. Zira 2019'un son günlerinde Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan Covid-19 virüsü, kısa bir süre içerisinde küresel bir salgına dönüşmüş ve salgının yayılmasını önlemek adına tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de sosyal hayatta çeşitli kısıtlamalara gidilmiştir. Bu kısıtlamalar eğitim alanında da gerçekleştirilmiştir. Bu anlamda, Türkiye'de virüsün ilk kez görüldüğü 11 Mart 2020 tarihinden itibaren, vaka sayısını azaltmak adına alınan önlemler dâhilinde YÖK Başkanlığı, 18 Mart 2020 tarihinde eğitime uzaktan devam edilmesi konusunda mutabakata varmıştır. Bu durum uzaktan eğitimin gerçekleşeceği araç ve alt yapı; derslerini çevrimiçi uygulamalarla gerçekleştiren öğretim elemanlarının sürece adaptasyonu; öğrencilerin bu süreçteki psikolojik, teknolojik ve ekonomik donanımları bağlamında, tarafların ve üniversitelerin uzaktan eğitime hazır bulunmuşluklarını yeniden tartışmaya (Çelik ve Perçin, 2020; Eren, 2020; Erkut, 2020; Karadağ ve Yücel, 2020; Telli ve Altun, 2020; Yıldız ve Seferoğlu, 2020) açmıştır.

Kısa süre içerisinde uzaktan eğitimi konu edinen akademik makale sayısındaki bu artışın bir benzerinin, lisansüstü çalışmalarda da vücut bulacağı düşünülmektedir. Ne var ki uzaktan eğitim konusunda çalışma yapacak araştırmacılar, çalışmalarının özgünlüğü açısından geçmişe dönük bir literatür taramasına ihtiyaç duyacaktır. Bu anlamda, lisansüstü tezlerin sistematik analize tabi tutulduğu çalışmalar, araştırmacılara yol göstermektedir. Türkiye'de de bu konuda diğer ülkelerde yapılan öncü çalışmalardan (Berge ve Mrozowski, 2001; Davies, Howell ve Petrie, 2010; Hauser, 2013; Jegede, 1994; Koble ve Bunker, 1997; Lee, Driscoll ve Nelson, 2004; Neto ve Santos, 2010; Panda, 1992; Ritzhaupt, Stewart, Smith ve Barron, 2010; Zawacki, Bäcker ve Vogt, 2009) hareketle birçok çalışma gerçekleştirilmiştir.

Uzaktan eğitim bağlamında her ne kadar bilimsel dergilerde yayınlanan akademik "makaleleri" içerik analizine tabi tutan (Bozkurt vd., 2015a; Horzum, Özkaya, Demirci ve Alparşlan, 2013; Tuncay ve Uzunboylu, 2010) ve bu makaleleri sadece yöntemsel açıdan değerlendiren (Babur vd., 2016) çalışmalar olsa da uzaktan eğitimi konu edinen "lisansüstü tezleri" araştıran çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Yine bu anlamda yapılan çalışmaların, tezlerin sadece metodolojik (Gökmen vd., 2017) ya da yönetsel boyutu ile (Kesim, 2020) ilgilendiği; ya da yüksek lisans (Durak vd., 2017; Üstündağ, 2013) doktora (Bozkurt vd., 2015b) ya da tek bir üniversitede gerçekleştirilen yüksek lisans ve doktora tezleri ile (Aydın, Kaya, İşkol, İşcan,

2019); sınırlandırıldığı görülmüştür. Orakcıoğlu (2019) tarafından hazırlanan "Türkiye'de Uzaktan Eğitim Temalı 2013-2018 Yılları Arasında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezi ise Türkiye genelindeki hem yüksek lisans hem de doktora tez çalışmalarını konu edinen tek çalışma olmakla birlikte, sözü edilen çalışmanın evreni yalnızca 5 yıllık bir zaman aralığını temsil etmektedir.

Bu çalışmada uzaktan eğitimin torba yasa ile yasalaştığı 2011 senesinden 2020'ye gelene kadar, yükseköğretimde gerçekleştirilen uzaktan eğitimi konu edinen hem yüksek lisans hem de doktora tezlerini sistematik şekilde incelemesi bakımından ilk olma özelliğine sahiptir. Bu anlamda bu çalışmada YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde (UTM) yayınlanan 257 yüksek lisans ve doktora tez çalışması, sistematik derlemeye tabi tutulmuş ve böylelikle Türkiye'deki lisansüstü uzaktan eğitim çalışmaları hakkında bir projeksiyon sunulmuştur.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Teknoloji ve öğrenme tekniklerindeki gelişmelere paralel olarak sürekli bir değişim içerisinde olan uzaktan eğitim olgusu, yeni araştırma alanlarına açık bir duruma gelmiştir. Dahası, açık eğitim kaynaklarının ve çevrimiçi kursların son dönemde yaygınlaşması, alana kendi dinamiklerini de getiren yeni bir boyut kazandırmıştır (Bozkurt vd., 2015a). Bu anlamda bu çalışmanın amacı, Türkiye'de 25.02.2011 tarihli Kanun'daki 44. ve 46. maddeler ile yasalaşan uzaktan eğitim uygulamasına yönelik yapılan çalışmaları "üniversiteler" özelinde değerlendirerek, bu tarihten itibaren yapılan çalışmaların benzerlik/farklılıklarını, daha çok hangi konulara yoğunlaştığını ve uzaktan eğitimin hangi boyutlarının ihmal edildiğini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda belirlenen araştırma soruları şu şekildedir:

- Lisansüstü tezler yıllara göre nasıl bir dağılım göstermiştir?
- Lisansüstü tezler daha çok hangi üniversitelerde üretilmiştir?
- Lisansüstü tezlerin yıllara göre projelendirilme durumları nedir?
- Lisansüstü tezler daha çok hangi anabilim dallarında üretilmiştir?
- Lisansüstü tezler daha çok hangi konular bağlamında ele alınmıştır?
- Lisansüstü tezlerde daha çok hangi üniversiteler örnekleme dahil edilmiştir?
- Lisansüstü tezlerde örnekleme dahil edilen üniversiteler, Türkiye'nin hangi bölgelerinde yoğunlaşmıştır?
- Lisansüstü tezlerde daha çok hangi araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır?
- Lisansüstü tezlerde daha çok hangi gruplar (öğrenci, öğretmen, yönetici vb.) örnekleme konu olmuştur?

Uzaktan eğitim üzerine yapılan lisansüstü çalışmaları derleyerek, geçmiş ve şimdi arasında bağlantı kurması ve Covid-19 ile birlikte sayısının hızla artacağı düşünülen uzaktan eğitim içerikli lisansüstü çalışmalar için yol gösterici olması, bu çalışmanın önemini teşkil etmektedir.

Yöntem

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, Türkiye’deki üniversitelerin çevrimiçi uzaktan eğitimini konu alan ve YÖK UTM’de dizinen yüksek lisans ve doktora tezleri oluşturmaktadır. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden, ölçüt örnekleme tekniği kullanılan çalışmanın örneklemini ise uzaktan eğitimin yasalaştığı 2011 senesinden, 2020’ye kadar yayınlanan tezler oluşturmaktadır. Uzaktan eğitim ile ilişkili ulaşılamayan herhangi bir tez çalışması olmaması amacıyla, veriler toplanırken YÖK UTM’nin internet sayfasında yer alan tez arama motoruna “uzaktan eğitim”, “uzaktan öğrenim”, “uzaktan öğretim”, “uzaktan öğrenme”, “çevrimiçi öğrenme”, “çevrimiçi eğitim”, “çevrimiçi öğretim”, “web tabanlı eğitim”, “e-öğrenme”, “internet tabanlı eğitim”, “internet tabanlı öğretim”, “açıköğretim”, “açık öğretim” ve “açık eğitim” anahtar kelimeleri girilmiş ve neticesinde Türkçe ve İngilizce dilinde sisteme kayıtlı 281 lisansüstü tez dizinlenmiştir. Tarama sırasında bazı tezlerin, birden fazla tarama terimiyle sisteme kaydedildiği tespit edilmiştir. Bu nedenle sisteme birden fazla terim ile kayıtlı olan tezler silinmiştir. Dolayısıyla her tez bir kez değerlendirilmiş ve çözümlenmeler geri kalan 257 çalışma (■ Tablo 1) üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama ve Analiz Teknikleri

Bu çalışma sistematik bir inceleme olmakla birlikte söz konusu konuda belirlenmiş ölçüt ve kıstaslar dahilinde bütünsel bir bağlamda irdelenmiştir. Araştırmanın deseni olan sistematik derleme; belirli bir alanda yapılan araştırma ve çalışmaların gözden geçirilerek sistematik bir şekilde incelendiği; aynı zamanda kanıt dayalı uygulamalar için en güçlü sonuçların ortaya çıkarıldığı bir nitel araştırma desenidir (Karaçam, 2013). Sistematik derlemede araştırmacının, çalışmaların seçimi için spesifik uygunluk ve kalite kriterleri belirlemesi ve bu kriterleri okuyucular için şeffaf hâle getirmesi gerekmektedir (Denyer ve Tranfield, 2009). Sistematik derlemede amaç belirli kriterlere göre bütüncül bir değerlendirme yapmaktır (Lapa, Köse ve Günbayı, 2018). Bu anlamda bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak doküman analizine başvurulmuştur. Doküman analizine konu olacak tez çalışmalarının belirlenmesinde ise uzaktan eğitimle ilişkili olan tüm anahtar kelimeler (■ Tablo 1) kriter olarak belirlenmiş ve YÖK UTM’den erişime açık olan tezlerin tamamına ulaşılmıştır.

Çalışmada veri toplama aracı olarak “Yayın Sınıflama Formu” (YSF) kullanılmıştır Bilimsel eğitim araştırmalarına ilişkin yapılan makalelerde kullanılan araştırma yöntemlerini, tasarım ve veri analiz prosedürlerini belirlemeyi amaçlayan Sözbilir, Kutu ve Yaşar (2012, s. 352–353), veri toplama aracı olarak geliştirdikleri YSF ile içerik analizi gerçekleştirmiştir. YSF, çalışmaya dair verilen genel bilgi, çalışmanın ana disiplini/disiplinleri, çalışmanın konusu, çalışmanın tasarımı ve yöntemi, veri toplama araçları, çalışmanın örnekleme ve çalışmanın veri analiz yöntemi ve teknikleri şeklinde yedi bölümden oluşmaktadır. Yayınların belli kategoriler üzerinden sınıflandırılmasına dayanan bu form, mevcut çalışmanın içeriğine göre revize edilmiştir.

Bu anlamda her üç araştırmacı tarafından, örnekleme yer alan örnek bir tez çalışması üzerinde çözümlenme kategorileri belirlenmiş ve çalışmaların ortak noktasını oluşturan 9 kategori belirlenmiştir. Bunlar sırasıyla (1) yıllara göre tezlerin sayısı ve türleri, (2) tezlerin ait olduğu üniversite, (3) tezlerin proje durumu, (4) tezlerin ait oldukları anabilim dalları, (5) tezlerin konusu, (6) örnekleme konu olan üniversiteler, (7) örnekleme konu olan üniversitelerin bulunduğu coğrafi bölgeler, (8) veri toplama aracı ve (9) örnekleme yer alan katılımcılardır. Daha sonra her bir araştırmacı bilgisayarlarına kayıt ettikleri 257 çalışmanın her birini, belirlenen kategoriler doğrultusunda Microsoft Excel dosyasına kodlamıştır. Yıllara göre tezlerin sayısı ve türleri, tezlerin ait olduğu üniversite, tezlerin proje durumu, tezlerin ait oldukları anabilim dalları, örnekleme konu olan üniversiteler, üniversitelerin bulunduğu coğrafi bölgeler, veri toplama aracı ve örnekleme yer alan katılımcılara, tezle-

■ Tablo 1. Anahtar kelimeler.

Anahtar kelime	Frekans (n)
Uzaktan eğitim	120
Uzaktan öğrenim	1
Uzaktan öğretim	6
Uzaktan öğrenme	20
Çevrimiçi öğrenme	40
Çevrimiçi eğitim	4
Çevrimiçi öğretim	3
Web tabanlı eğitim	2
E-öğrenme	37
İnternet tabanlı eğitim	2
İnternet tabanlı öğretim	2
Açıköğretim	18
Açık öğretim	1
Açık eğitim	1
Toplam	257

rin özetlerinden/içeriklerinden doğrudan ulaşılabildiği ve bu verilerinin tamamı doğrudan sayısal olduğu için, sözü edilen 8 kategorinin tamamında çalışmacılar mutabakata varmıştır. Yorumuna açık olan “tezlerin konusu” kategorisinde ise özelliğın önüne geçmek adına, tezlerin %10’una tekabül eden 25 çalışma örneklemeden tesadüfı olarak seçilmiş ve her bir araştırmacı seçilen bu tezler için uygun gördükleri tez konusunu belirlemiştir. Bu işlemin sonucunda araştırmacılar 22 tez çalışmasını aynı konu altında değerlendirmiştir. Diğer bir ifade %88.00 oranında mutabakat sağlamıştır. Bu bağlamda geriye kalan tezlerin konularını 3 araştırmacı beraber belirlemiştir. Bu çalışmadan elde edilen verilerin yorumlanmasında, içerik analizi tekniğinden faydalanılmıştır ve elde edilen bulgular frekanslar ve yüzdeler tablosu aracılığı ile betimlenmiştir.

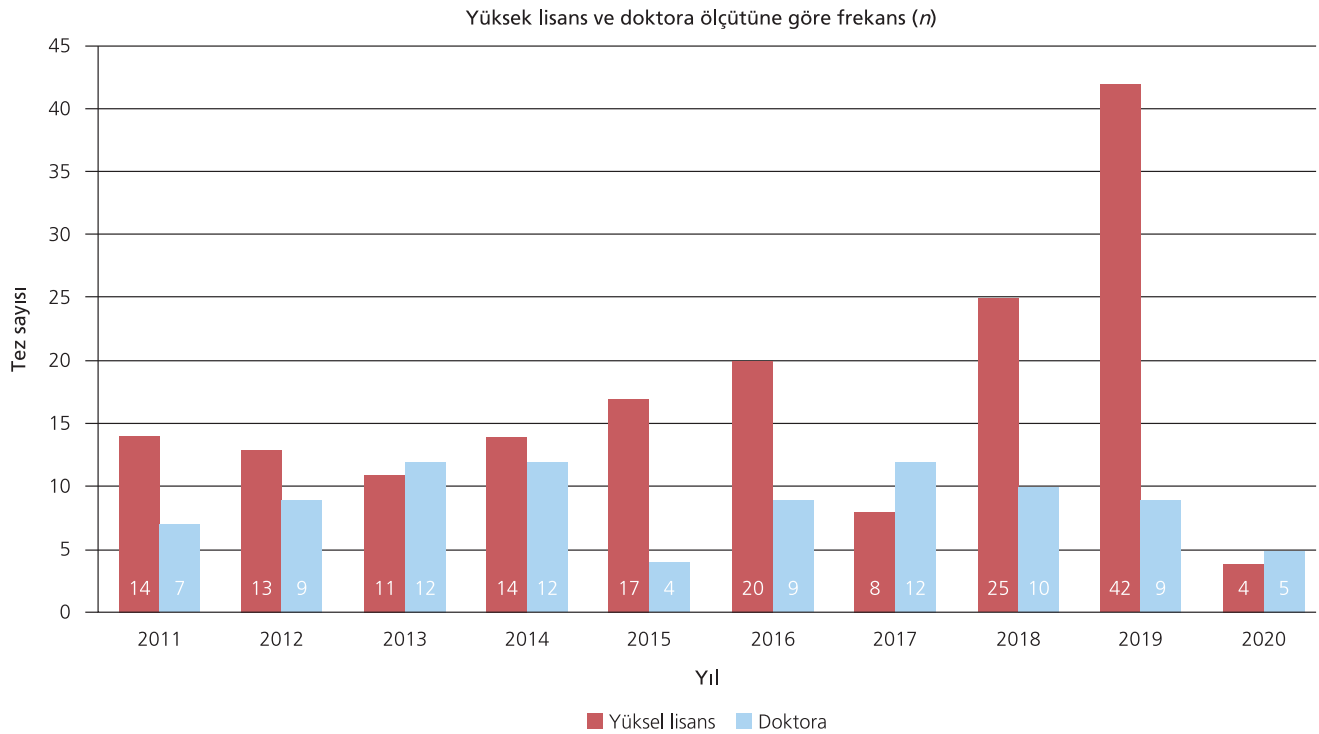
Bulgular

Tezlerin yıllara göre dağılımını gösteren ■ Şekil 1 incelendiğinde, 2011 ile 2017 seneleri arasında istikrarlı bir tez üretiminin olduğu, ancak 2019 (n=51) itibarıyla tez sayılarında gözle görülür bir artış yaşandığı dikkat çekmektedir. Nitekim 2019’da üretilen tezlerin toplamı, genel toplamın yaklaşık 1/5’idir. Bununla birlikte, üretilen yüksek lisans tezleri (n=168), doktora tezlerinin (n=89) yaklaşık 2 katıdır. Bu anlamda Türki-

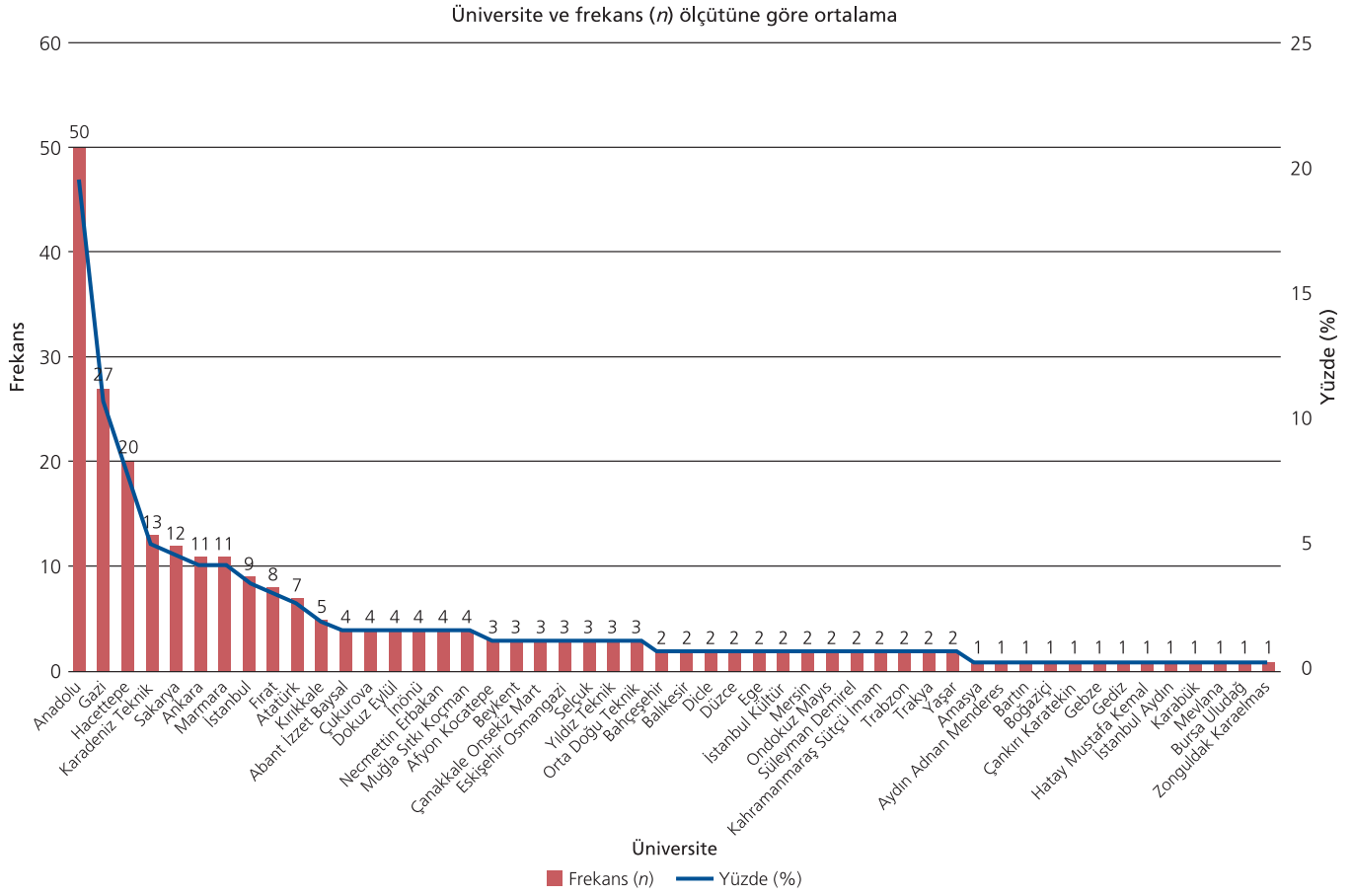
ye’de uzaktan eğitim olgusunun, ağırlıklı olarak yüksek lisans düzeyinde ele alındığını söylemek mümkündür.

Üniversitelerin ürettikleri tez sayılarını gösteren ■ Şekil 2’den de anlaşılacağı üzere, en fazla tez üreten ilk iki üniversite Anadolu Üniversitesi (n=50) ve Gazi Üniversitesidir (n=27). Bu veriler akademik makale bağlamında daha önce Türkiye’de gerçekleştirilen çalışmalar (Bozkurt vd., 2015a; Durak vd., 2017) ile benzerlik göstermiştir. Bu iki üniversitede üretilen toplam tez sayısı, tüm çalışmaların %29.96’sını oluştururken; onları sırası ile Hacettepe (n=20), Karadeniz Teknik (n=13), Sakarya (n=12), Ankara (n=11) ve Marmara Üniversitesi (n=11) takip etmektedir. Bu üniversitelerde üretilen çalışmaların toplam içerisindeki oranı ise %26.07’dir. Özetle, tezlerin yarısından fazlası (n=144) sözü edilen 7 üniversitenin bünyesinde; geriye kalan tezler (n=113) ise 43 farklı üniversitede üretilmiştir. Buna ek olarak, tez üreten 50 üniversite içerisinde yalnızca 7 vakıf üniversitesi tespit edilmiştir. Beykent (n=3), Bahçeşehir (n=2), İstanbul Kültür (n=2), Yaşar (n=2), Gediz (n=1), İstanbul Aydın (n=1) ve Mevlana Üniversitesinde (n=1) üretilen bu tezlerin toplamı 16’dır ve bu sayısının toplam içerisindeki payı %5.29’dur.

Gerçekleştirilen tez çalışmalarının almış oldukları proje desteklerini gösteren ■ Tablo 2 incelendiğinde, 257 çalışma

■ Şekil 1. Tezlerin yıllara göre dağılımı.

■ Şekil 2. Tez çalışmasının ait olduğu üniversiteler.

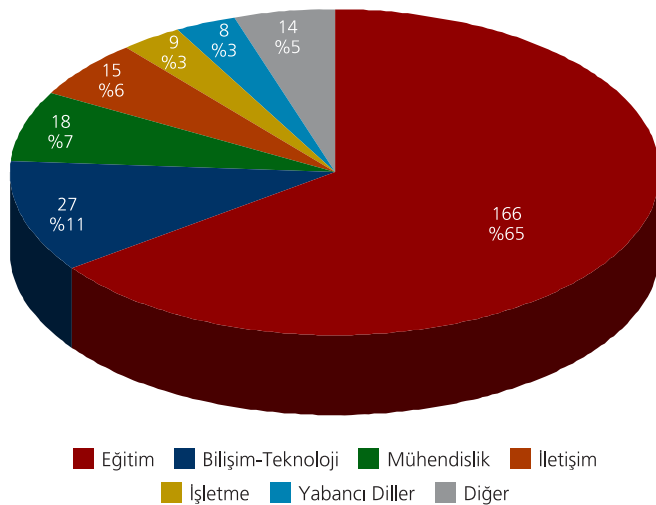
■ Tablo 2. Tezlerin proje durumu.

Yıllar	Üniversite	Proje	Yüksek lisans	Doktora	Toplam
2011	Anadolu	BAP	-	2	2
2012	Anadolu	BAP	-	3	3
2012	Firat	BAP	-	1	1
2014	Anadolu	BAP	-	2	2
2015	Anadolu	BAP	1	-	1
2016	Anadolu	BAP	2	3	5
2018	Anadolu	BAP	1	2	3
2018	Anadolu	BAP ve AR-GE	-	1	1
2018	Firat	Doktora bursu	-	1	1
2019	Anadolu	BAP	-	3	3
2019	Bartın	BAP	1	-	1
2019	Selçuk	BAP	-	1	1
Toplam			5	19	24

arasında sadece 24 çalışmanın projelendirildiği ve bu projelerin 20'sinin *Anadolu Üniversitesi* bünyesinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu çalışmaların 15'i doktora, 4'ü ise yüksek lisans tezi kapsamında Bilimsel Araştırmalar Projesi (BAP) tarafından; 1 doktora çalışması ise BAP ve AR-GE ortaklığında desteklenmiştir. Bunun haricinde Fırat ve Selçuk Üniversitelerinde gerçekleştirilen 1'er doktora tezi ile Bartın Üniversitesinde gerçekleştirilen 1 yüksek lisans tezi yine BAP tarafından; Fırat Üniversitesinde gerçekleştirilen 1 doktora tezi ise Genel Yurt İçi Doktora Bursu tarafından desteklenmiştir. Ayrıca açık ve uzaktan eğitimi bir arada ele alan yalnızca 1 tez çalışması proje desteği görmüştür. Geri kalan 23 çalışmanın tamamını uzaktan eğitim temalı tezler oluşturmaktadır.

Zawacki ve Anderson (*akt. Bozkurt vd., 2015b*), uzaktan eğitim konusunda gerçekleştirilen akademik çalışmaların ağırlıklı olarak öğretme ve öğrenme temelli olduğunun altını çizmektedir. Lisansüstü tezlerin üretildiği anabilim dallarını gösteren ■ Tablo 3 ve bu tablonun özeti niteliğindeki ■ Şekil 3 incelendiğinde, Zawacki ve Anderson'un çalışmasını doğrular nitelikte söz konusu tezlerin yaklaşık 1/3'ünün Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi ($n=82$) anabilim dalında üretildiği görülmektedir. Bu anabilim dalını, Uzaktan Eğitim ($n=43$) ve Eğitim Bilimleri ($n=31$) takip etmektedir. Yani eğitim anabilim dallarında üretilen çalışmalar, tüm çalışmaların %64.60'ını oluşturmaktadır. Bu anlamda bu veriler önceki çalışmalar (Bozkurt, 2015a; Bozkurt, 2015b; Durak vd., 2017) ile benzerlik göstermiştir. Dördüncü en çok tez üreten anabilim dalı, uzaktan eğitimin teknik alt yapısını, sorunlarını ve sistem önerilerini odak noktasına alan Yönetim Bilişim Sistemleri ($n=14$) olmuştur.

Anabilim dalı ölçütüne göre alansal ortalama (%) ve frekans (n)

■ Şekil 3. Tez çalışmasının ait olduğu anabilim dalı.

■ Tablo 3. Tez çalışmasının ait olduğu anabilim dalı.

Anabilim Dalı	Frekans (n)	%
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	82	31.91
Uzaktan Eğitim	43	16.73
Eğitim Bilimleri	31	12.06
Yönetim Bilişim Sistemleri	14	5.44
Bilgisayar Mühendisliği	9	3.50
İşletme	9	3.50
Enformatik	7	2.72
Gazetecilik	6	2.30
Yabancı Diller	5	1.95
Bilişim Sistemleri Mühendisliği	4	1.56
İnternet ve Bilişim Teknolojileri Yönetimi	3	1.17
Endüstri Mühendisliği	3	1.17
Radyo Sinema ve Televizyon	3	1.17
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	3	1.17
İletişim	2	0.78
İletişim ve Tasarım Ana Sanat Dalı	2	0.78
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi	2	0.78
Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi	2	0.78
Yönetim ve Organizasyon	2	0.78
Beden Eğitimi ve Spor	1	0.39
Bilgi ve Belge Yönetimi	1	0.39
Bilişim	1	0.39
Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi	1	0.39
Eğitim Programları ve Öğretimi	1	0.39
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	1	0.39
Güzel Sanatlar	1	0.39
İletişim Sanatları	1	0.39
İngilizce Dili	1	0.39
İngilizce Öğretmenliği	1	0.39
Kamu Yönetimi	1	0.39
Medya ve İletişim	1	0.39
Mimarlık	1	0.39
Müzik Teknolojileri	1	0.39
Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi	1	0.39
Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi	1	0.39
Ölçme ve Değerlendirme	1	0.39
Slav Dilleri ve Edebiyatları	1	0.39
Sosyal Bilgiler ve Türkçe Eğitimi	1	0.39
Teknoloji Eğitimi	1	0.39
Teknoloji ve İnovasyon Yönetimi	1	0.39
Tıp Bilişimi	1	0.39
Turizm İşletmeciliği	1	0.39
Yazılım Mühendisliği	1	0.39
İstatistik	1	0.39
Toplam	257	100

Ne var ki ister yüz yüze isterse de uzaktan olsun, eğitim her şeyden önce iletişimsel bir süreçtir. Ancak 257 çalışma içerisinde yalnızca 15 çalışmanın İletişim ($n=2$) ve onun alt dalları olan Gazetecilik ($n=6$), Radyo Televizyon ve Sinema ($n=3$), İletişim ve Tasarım ($n=2$), Medya ve İletişim ($n=1$) ve İletişim Sanatları ($n=1$) anabilim dallarında üretildiği görülmektedir. Bu anabilim dallarında üretilen tezlerin, toplam içerisindeki oranı yalnızca %5.84’tür. Diğer bir ifade ile uzaktan eğitimin iletişimsel boyutunun ihmal edildiği söylenebilir.

Tezlerin konusunu gösteren Tablo 4’ten de anlaşılacağı üzere araştırmacılar, Jegede (1994), Davies, Howell ve Petrie (2010) ve Kesim’in (2020) çalışmaları ile benzerlik gösterecek şekilde, uzaktan eğitime ağırlıklı olarak öğrenciler açısından yaklaşmıştır. Öğrencilerin sosyalburadalıkları, algı, tutum, motivasyon ve görüşlerine odaklanan çalışmaların sayısı 52’dir ve

bu sayının toplam içerisindeki oranı %20.23’tür. Bunun yanında öğrencilerin memnuniyetine ($n=8$), onların başarısını etkileyen faktörlere ($n=28$), uzaktan eğitimin hizmet kalitesine dair görüşlerine ($n=9$) ve teknolojiyi kullanabilme yetilerine ($n=9$) odaklanan çalışmalar, tüm çalışmaların %21.01’ini oluşturmaktadır. Uzaktan eğitimin en çok konu edilen bir diğer boyutunu ise uzaktan eğitime dair model önerileri ($n=30$) ile teknoloji, alt yapı ve standardizasyonların ($n=18$) değerlendirildiği çalışmalar oluşturmaktadır ve bu çalışmaların toplam içerisindeki oranı %18.68’dir. Ne var ki uzaktan eğitimin doğrudan ikinci tarafı olan öğretim elemanlarının uzaktan eğitim ile olan ilişkisini konu edinen çalışmaların sayısı yalnızca 19’dur ve bu sayının toplam içerisindeki oranı %7.39’dur. Ayrıca öğretim elemanlarının yanı sıra, uzaktan eğitimde dolaylı ancak önemli rolü olan diğer tarafları (uzman, yönetici, idari personel vb.) odağına alan çalışmaların sayısı da yok denecek kadar azdır.

■ Tablo 4. Tez konuları.

Tez konusu	Frekans (n)	%
Uzaktan eğitimde öğrencilerin sosyalburadalıkları, algı, tutum, motivasyon ve görüşleri	52	20.23
Uzaktan eğitime dair model önerileri	30	11.67
Uzaktan eğitimde öğrenci başarısını etkileyen faktörler	28	10.89
Uzaktan eğitim teknolojileri, altyapı ve standardizasyonları	18	7.00
Uzaktan eğitimin uygulanabilirliği	16	6.23
Öğretim elemanlarının teknolojik yeterliliği ve adaptasyonları	15	5.84
Uzaktan eğitime hazırlanmışlık	12	4.67
Uzaktan eğitimin kurumsal ve yönetsel boyutları	10	3.89
Öğrencilerin uzaktan eğitimin hizmet kalitesini değerlendirmesi	9	3.50
Öğrencilerin teknolojiyi kullanma yetileri	9	3.50
Uzaktan eğitimde öğrenme teknikleri	8	3.11
Uzaktan eğitime dair uzman görüşü	8	3.11
Öğrenci memnuniyeti	8	3.11
Öğrenci ve öğretim elemanları açısından uzaktan eğitimin değerlendirilmesi	7	2.72
Uzaktan eğitimin değerlendirilmesi	5	1.95
Üniversiteler arası karşılaştırma	5	1.95
Uzaktan eğitimde uygulamalı derslerin uygulanabilirliği	4	1.56
Öğretim elemanlarının uzaktan eğitim algısı ve görüşleri	4	1.56
Uzaktan eğitimi daha etkili hale getirme önerileri	3	1.17
Öğrenci ve öğretim elemanlarının memnuniyeti	1	0.39
Öğrenci ve öğretim elemanlarının doyumu	1	0.39
Uzaktan eğitim öğrencilerinin özellikleri	1	0.39
Uzaktan eğitim veren üniversitelerin analizi	1	0.39
Dünya’da ve Türkiye’de e-öğrenme	1	0.39
Uzaktan eğitim yönetimi	1	0.39
Toplam	257	100

■ Tablo 5'te örnekleme konu olan üniversiteler gösterilmektedir. Ne var ki kimi çalışmalar örnekleme birden fazla üniversiteyi dahil ettiği için, 257 olması gereken üniversite sayısı 288 olarak belirlenmiştir. Örnekleme olarak belirlenen üniversiteler 58 çalışmada belirtilmemiştir ve bu sayının toplam içerisindeki oranı %20.14'tür. Bunun yanında örnekleme en çok dahil edilen üniversiteler Anadolu ($n=38$), Gazi ($n=17$), Sakarya ($n=14$), Hacettepe ($n=12$) ve Karadeniz Teknik Üniversitesi ($n=12$) olmuştur ve bu üniversitelerin toplam içerisindeki oranı %32.29'dur. Geriye kalan %47.57'lik kısmı ise Türkiye'nin çeşitli bölgelerde yer alan 55 farklı üniversite oluşturmaktadır.

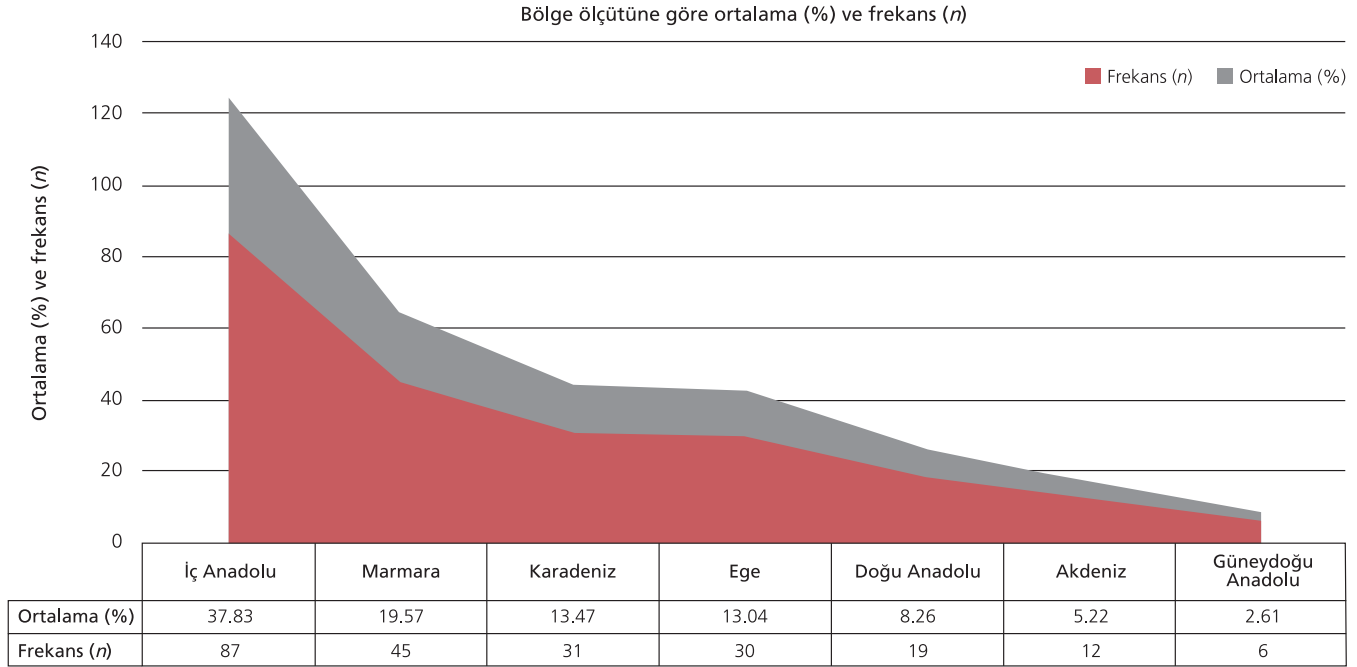
■ Tablo 5 ile doğrudan ilişkili olan ■ Şekil 4, örnekleme konu olan üniversitelerin buldukları coğrafi bölgeleri göster-

mektedir. Bu anlamda örnekleme en çok konu olan bölge İç Anadolu Bölgesi ($n=87$) olmuştur ve bu bölgenin toplam içerisindeki oranı %37.83'tür. Bu bölgeyi Marmara ($n=45$), Karadeniz ($n=31$), Ege ($n=30$), Doğu Anadolu ($n=19$) ve Akdeniz ($n=12$) izlemiştir. Örnekleme en az konu olan bölge ise Güneydoğu Anadolu'dur ($n=6$). Bu bölgede yer alan Dicle, Gaziantep, Hasan Kalyoncu, Kilis 7 Aralık ve Zirve Üniversiteleri yalnızca 1'er kez örnekleme dahil edilirken; Şanlıurfa, Batman, Adıyaman, Siirt, Mardin ve Şırnak'taki üniversitelerde uzaktan eğitim merkezi olmasına rağmen, bu şehirlerde bulunan hiçbir üniversite örnekleme dahil edilmemiştir.

Tez çalışmalarında kullanılan araştırma yöntemleri ve veri toplama araçlarının dağılımı, Koble ve Bruncker (1997), Zawac-

■ Tablo 5. Araştırmaya konu olan üniversiteler.

Araştırmaya konu olan üniversite	Frekans (n)	%	Araştırmaya konu olan üniversite	Frekans (n)	%
Belirtilmemiş	58	20.14	Kırşehir Ahi Evran	2	0.69
Anadolu	38	13.19	Marmara	2	0.69
Gazi	17	5.90	Muğla Sıtkı Koçman	2	0.69
Sakarya	14	4.88	Necmettin Erbakan	2	0.69
Hacettepe	12	4.17	Ondokuz Mayıs	2	0.69
Karadeniz Teknik	12	4.17	Orta Doğu Teknik	2	0.69
Atatürk	10	3.47	Yaşar	2	0.69
İstanbul	10	3.47	Bahçeşehir	1	0.35
Ankara	9	3.13	Bartın	1	0.35
Fırat	7	2.43	Bilecik Şeyh Edebali	1	0.35
Selçuk	6	2.08	Bursa Uludağ	1	0.35
Ahmet Yesevi	6	2.08	Dicle	1	0.35
Amasya	4	1.39	Düzce	1	0.35
Balıkesir	4	1.39	Gediz	1	0.35
Dokuz Eylül	4	1.39	Hasan Kalyoncu	1	0.35
Aydın Adnan Menderes	3	1.04	Hatay Mustafa Kemal	1	0.35
Çukurova	3	1.04	İnönü	1	0.35
Eskişehir Osmangazi	3	1.04	Kahramanmaraş Sütçü İmam	1	0.35
Hitit	3	1.04	Karabük	1	0.35
Kırıkkale	3	1.04	Kilis 7 Aralık	1	0.35
Mersin	3	1.04	Maltepe	1	0.35
Süleyman Demirel	3	1.04	Mevlana	1	0.35
Trakya	3	1.04	Niğde Ömer Halisdemir	1	0.35
Abant İzzet Baysal	2	0.69	Ordu	1	0.35
Afyon Kocatepe	2	0.69	Recep Tayyip Erdoğan	1	0.35
Atılım	2	0.69	Sivas Cumhuriyet	1	0.35
Ege	2	0.69	Tokat Gaziosmanpaşa	1	0.35
Fatih	2	0.69	Trabzon	1	0.35
Gaziantep	2	0.69	Yıldız Teknik	1	0.35
İstanbul Aydın	2	0.69	Zirve	1	0.35
İstanbul Kültür	2	0.69	Toplam	288	100

■ Şekil 4. Örnekleme konu olan üniversitenin bulunduğu coğrafi bölge.

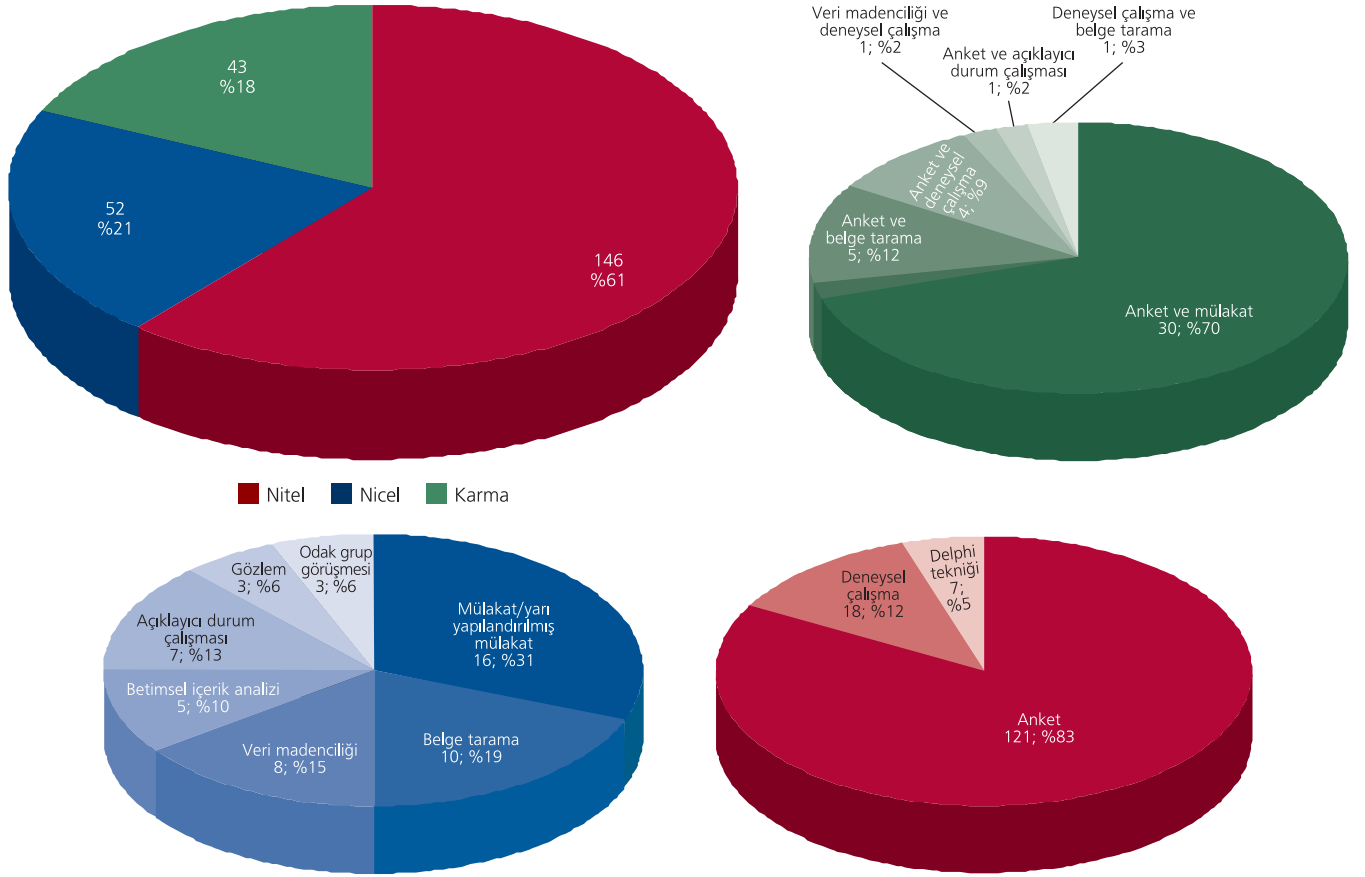
ki, Bäcker ve Vogt (2009), Hauser (2013) ve Üstündağ'ın (2013) çalışmaları ile benzerlik göstermiştir. ■ Şekil 5'ten de anlaşılacağı üzere, lisansüstü tez çalışmalarında en çok nicel araştırma yöntemlerine ($n=146$) ve bu yöntemler arasında veri toplama aracı olarak, daha önce gerçekleştirilen çalışmaların (Durak vd., 2017; Bozkurt, 2015b) bulgularına benzer biçimde, en çok ankete ($n=118$) başvurulmuştur. Çıkan bu sonuçlar, Babur ve diğerlerinin (2016) çalışmalarından farklılaşmıştır. Zira onların çalışmaları, akademik dergilerde yayınlanan uzaktan eğitim ile ilişkili "makalelerin", yöntemsel olarak daha çok nitel araştırma yöntemlerine başvurduğunu ortaya koymuştur. Bu anlamda akademik makale bağlamında daha çok nitel araştırma yöntemlerine başvurulurken, lisansüstü tezlerde nicel araştırma yöntemlerine başvurulduğunu söylemek mümkündür.

Çözümleme yöntemlerinde ise yine daha önceki çalışmalar (Bozkurt, 2015a; Davies, Howell ve Petrie, 2010; Durak vd., 2017; Kesim, 2020) ile benzerlik gösterecek şekilde parametrik testlere, non-parametrik testlerden daha sık başvurulduğu görülmüştür. Bu anlamda en çok kullanılan parametrik testler sırası ile t testi ($n=42$), varyans analizleri (ANOVA-ANCOVA-MANOVA) ($n=36$), regresyon analizi ($n=23$), faktör analizi ($n=20$) ve Levene testidir ($n=7$). Non-parametrik testler ise Mann-Whitney U ($n=16$), Wilcoxon ($n=13$) Kolmogorov-Smirnov ($n=12$), Kruskal Wallis ($n=10$) ve Tukey ($n=7$) şeklinde sıralanmıştır.

Anketin ardından en çok kullanılan veri toplama aracı ise karma bir yöntem olan anket ve mülakat ($n=30$) olmuştur. Karma yöntemler arasında ankete eşlik eden diğer araçlar ise deneysel çalışma ($n=4$), belge tarama ($n=6$), açıklayıcı durum çalışması ($n=1$) ve odak grup görüşmesi ($n=1$)'dir. Nitel araştırma yöntemleri ($n=52$) içerisinde en sık baş vurulan veri toplama aracının ise mülakat/yarı yapılandırılmış mülakat ($n=16$) olduğu görülmüştür. Bunun yanında nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan açıklayıcı durum çalışması ($n=7$), gözlem ($n=3$), odak grup görüşmesi ($n=3$) ile nicel araştırma yöntemleri arasında yer alan deneysel çalışmaların ($n=18$) tamamı öğrenciler ile; nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan Delphi tekniği ($n=7$) ise öğretim elemanları ile gerçekleştirilmiştir.

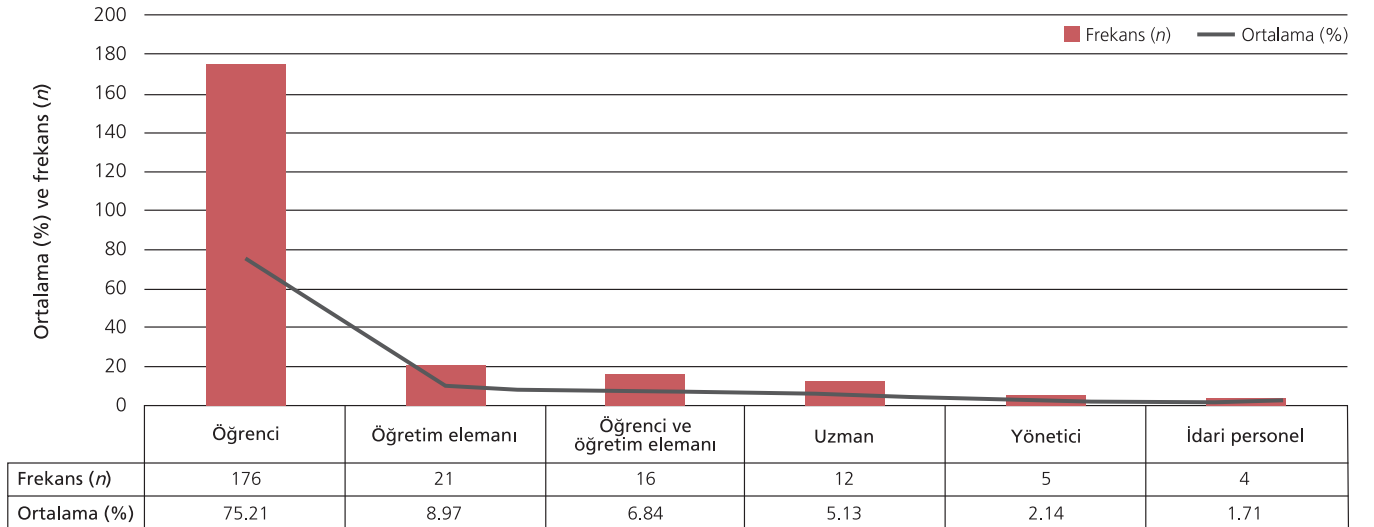
Örnekleme konu olan katılımcıları gösteren ■ Şekil 6, tezlerin konusunu gösteren ■ Tablo 4 ile benzerlik göstermiştir. Bir diğer ifade ile tez çalışmaları, uzaktan eğitime ağırlıklı olarak öğrenciler açısından yaklaştığı için, yayınlanan tezlerin örnekleme de yine öğrencilerde ($n=176$) yoğunlaşmıştır. Bu sayının toplam içerisindeki oranı %75.21'dir. Çıkan bu sonuç bu konuda daha önce gerçekleştirilen çalışmalar (Bozkurt, 2015a; Bozkurt 2015b; Durak, 2017; Horzum vd., 2013; Kesim, 2020) ile benzerlik göstermiştir. Bu örneklem grubunu öğretim elemanları ($n=21$) ile öğrenci ve öğretim elemanları ($n=16$) takip etmiştir. Örneklem olarak seçilen uzmanların ($n=12$) tamamı, uzaktan eğitimin alt yapısı ve sistem geliştirme ile ilişkili çalış-

Araştırma yöntemi ölçütüne göre ortalama (%) ve frekans (n)

■ Şekil 5. Veri toplama aracı ve nicel çalışmalarda uygulanan testler.

Örneklem ölçütüne göre ortalama (%) ve frekans (n)

■ Şekil 6. Örneklemde yer alan katılımcılar.

malara konu edilmiştir. Yönetici ($n=5$) ve idari personel ($n=4$) ile gerçekleştirilen çalışmalar ise tüm çalışmalar içerisinde yalnızca %3.85’lik bir paya sahiptir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, Türkiye’de 25.02.2011 tarihli Kanun’daki 44. ve 46. maddeler ile yasalaşan uzaktan eğitim uygulamasına yönelik “üniversiteler” özelinde hazırlanan yüksek lisans ve doktora tez çalışmaları sistematik derlemeye tabi tutulmuştur. Örneklem olarak belirlenen 10 senede, 257 çalışmanın gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Çalışmalar 5’er senelik periyodlar dahilinde irdelendiğinde, ikinci periyotta yüksek lisans tez sayılarında önemli bir artışın yaşandığı ancak aynı durumun, doktora tezleri için geçerli olmadığı görülmüştür. Yüksek lisans çalışmalarının, tüm çalışmaların %65’ini oluşturması Türkiye’de uzaktan eğitim olgusunun, ağırlıklı olarak yüksek lisans düzeyinde ele alındığını kanıtlar niteliktedir. Bu anlamda, özellikle Covid-19 pandemisi ile dikkatleri üzerine çeken uzaktan eğitimin, eğitim sistemine doğrudan entegre olup olamayacağını, uzaktan eğitimin geleceğini ve sorunlarını ele alan; bunun yanında öneriler sunan proje destekli doktora çalışmalarının sayısının artırılması kritik önem taşımaktadır.

Uzaktan eğitim konusunun, bilimsel araştırmalarda görmüş olduğu ilgi eksikliği, tez çalışmalarının projelendirilmesi hususunda daha da görünür hale gelmiştir. Nitekim gelişen iletişim teknolojileriyle birlikte, bugünün ve geleceğin alternatif eğitim modeli olarak kabul edilen çevrimiçi uzaktan eğitimi, konu edilen 257 çalışma arasında yalnızca 23 çalışmanın projelendirilmiş olması, uzaktan eğitimin akademik alanda görmüş olduğu ilgisizliği kanıtlar niteliktedir. Bu anlamda uzaktan eğitim ile ilgili çalışmaların daha görünür olması adına, projelendirilen tez çalışmalarının sayısının artırılarak, bu alanda çalışma yapacak araştırmacıların teşvik edilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca içinde bulunduğumuz yüzyılda hızla yükselen iletişim teknolojileri, eğitim alanında bazı dönüşümlere yol açmış, açık ve uzaktan eğitim iç içe geçmiştir. Özellikle internet teknolojisinin her geçen gün kendini yenilemesi, açık öğretimde internet tabanlı bir uzaktan eğitim sisteminin gerçekleşmesini mümkün kılmıştır. Buna karşın, 257 çalışma içerisinde projelendirilen 24 tezin, yalnızca 1’inin açık öğretimi konu edindiği görülmüştür. Bu durum, Türkiye’de uzaktan eğitimin gelişmesine öncülük eden ve günümüzde uzaktan eğitimle iç içe geçmiş olan açıköğretim uygulamasının, gelişen teknolojilerden ayrı tutulduğunu ve açık öğretimde kalite standartlarını geliştirmeye yönelik yapılan çalışmaların ihmal edildiğini düşündürmektedir.

Çalışmada dikkat çeken bir diğer husus ise uzaktan eğitim konusunda en çok çalışma yapan ve örnekleme en çok konu olan üniversitelerin, belirli üniversitelerde yoğunlaşmasıdır. Bu durum her ne kadar onların teknik alt yapı ve donanımları ile ilişkilendirilse de bu konuda hiç çalışma yapmayan üniversitele-

rin varlığı dikkat çekicidir. Çalışma yapan 50 üniversitenin 13’ünde 1’er tez yapılmış; 10 tez ve üzeri çalışma yapan üniversite sayısı ise 7’de kalmıştır. Ayrıca ODTÜ ve Fırat Üniversitesi gibi uzaktan eğitim ile erken dönemde tanışan bu üniversitelerin son on yılda son derece sınırlı sayıda çalışma üretmiş olmaları, bu alanda görece tecrübesi olmayan üniversitelere yol gösterici olması hususu dikkate alındığında, eksiklik olarak değerlendirilebilir. Anadolu Üniversitesinin, en çok çalışma yapan ve örnekleme konu olan üniversite olmasının nedeni, onun açıköğretim geçmişi ve uzaktan eğitim tezli yüksek lisans programının ilk başladığı yer olması ile ilişkilendirilebilir (Bozkurt, 2017). Bu konuda en çok tez üreten ikinci üniversite ise Gazi Üniversitesidir. Üniversitenin bünyesinde birden fazla eğitim fakültesinin bulunması ve bununla ilişkili olarak birden fazla yüksek lisans ve doktora programının olması, tablonun bu şekilde bir görüntü vermesinin ana nedenidir (Gökmen vd., 2017, s. 17). Sakarya Üniversitesini hem çalışma sayısı hem de örnekleme konu olması açısından üst sıralara taşıyan ana etken ise 2000 senesinde IBM Türk ile gerçekleştirdiği iş birliği kapsamında, lisans programlarında internet destekli uzaktan eğitim uygulamasını hayata geçiren ilk üniversiteler arasında yer almasıdır (Bayam ve Aksoy, 2002). Bu verilere ek olarak, uzaktan eğitim konusunda çalışma yapan 50 üniversitenin içerisinde yalnızca 7 vakıf üniversitesinin olması, uzaktan eğitimin devlet üniversiteleri özelinde önem gördüğünün açık bir göstergesidir.

Bu veriler ile doğrudan ilişkili olarak, Anadolu Üniversitesine ilaveten Gazi, Ankara ve Selçuk Üniversitelerinin de uzaktan eğitim konusunda çoğu kez örnekleme yer alması, İç Anadolu Bölgesini örnekleme konu olan bölgeler arasında ilk sıraya yükseltmiştir. Marmara Bölgesini ikinci sıraya yerleştiren ana etken ise Sakarya Üniversitesi ile İstanbul Üniversitesi ve İstanbul’da bulunan birçok üniversitenin bu bölgenin sınırları içerisinde yer almasıdır. Ancak Türkiye’nin diğer bölgelerinde bulunan üniversitelerin örnekleme sayıca daha az dâhil edilmesi ya da bazıların (Şanlıurfa, Batman, Adıyaman, Siirt, Mardin ve Şırnak gibi) hiç dahil edilmemesi, uzaktan eğitime yönelik yapılan çalışmaların belli üniversiteler ve bölgelerle sınırlı kalmasına neden olurken, uzaktan eğitimin bütüncül bir perspektifle analiz edilmesinin önüne geçmiştir. Bu konuda diğer iller ve üniversiteler arasında gerçekleştirilecek karşılaştırmalı çalışmaların hem alana hem de ilgili üniversitelerin eğitim kalitesine katkı sunacağı düşünülmektedir. Gerekli alt yapısı olsun ya da olmasın, diğer üniversitelerde de gelecekte yüz yüze eğitim ile el ele yürüyeceği düşünülen uzaktan eğitim ile ilgili çalışmaların yapılması ve uzaktan eğitime gereken önemin verilmesi, farklı bakış açılarının ortaya konularak uzaktan eğitimin ileriye taşınması konusunda son derece önemlidir.

Uzaktan eğitim ile ilgili hazırlanan tezler, belirli üniversitelerin yanı sıra, belirli anabilim dallarında da yoğunlaşmıştır. Çalışmaların eğitim alanının yanı sıra, çevrimiçi uzaktan eğitimin

teknolojiye bağımlı bir eğitim modeli olması nedeniyle, bilgisayar ve bilişim alanında yoğunlaşması beklenen bir sonuçtur. Ancak uzaktan eğitim aynı zamanda, bir ucunda öğrencilerin, diğer ucunda ise öğretim elemanlarının bulunduğu iletişimsel bir süreçtir. Uzaktan eğitimde fiziksel olarak aynı ortamda bulunamayan taraflar arasında gerçekleşen iletişimin etkililiğinin, araştırılmaya değer bir konu olduğu düşünülmektedir. Buna karşın uzaktan eğitimin iletişimsel boyutuna aynı derecede odaklanılmadığı ve bu alanın göz ardı edildiği bulguların bir diğer önemli sonuçtur. Bu çalışma kapsamında örnekleme yer alan tez çalışmalarının yalnızca 15'inin iletişim bilimleri ile ilişkili anabilim dallarına ait oluşu ve eğitimin iletişimsel boyutunu doğrudan ele alan hiçbir çalışmanın olmaması bu durumu kanıtlar niteliktedir. Ne var ki doküman ve video/ses kayıtlarından, çeşitli programlarla oluşturulmuş ders içeriklerine kadar, her anı karşılıklı iletişimi kapsayan bu süreç, iletişim bilimlerini yakından ilgilendiren bir konudur. Bu anlamda zamansal ve mekânsal olarak yüz yüze eğitimden ayrılan uzaktan eğitimin iletişimsel boyutuna yönelik yapılacak çalışmaların, uzaktan eğitimin etkili ve verimli bir model olmasına aracılık edeceği düşünülmektedir.

Öte yandan uzaktan eğitim gerek öğrenciler ve öğretim elemanları gerekse de bu süreci kişilere aktaran teknik ekip ve yönetimin karşılıklı etkileşimde bulunduğu çok yönlü bir eğitim şeklidir. Listelenen tezlerin konuları incelendiğinde, mevcut çalışmaların uzaktan eğitimi ağırlıklı olarak öğrenciler açısından değerlendirdikleri bulgulanmıştır. Yani çoğunlukla sosyal buralık, algı, motivasyon ve memnuniyet gibi etkenlere öğrencilerin perspektifinden yaklaşılmıştır. Ne var ki uzaktan eğitim öğrenci, öğretim elemanı, teknik altyapı ve teknik ekipten oluşan çok boyutlu ve dinamik bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla motivasyon, teknoloji kullanabilme yetisi, memnuniyet ya da doyum gibi temel unsurları araştıran çalışmaların odağı yalnızca öğrencilere değil, öğretim elemanı, yönetim ve teknik ekibe de yönelmelidir. Bir diğer ifade ile sürecin üniversitede görev yapan öğretim elemanları, idari personel ve uzmanlar ile olan ilişkisinin de sorunsallaştırılması, uzaktan eğitimin bütüncül bir şekilde değerlendirilmesi noktasında önem arz etmektedir.

Buna ek olarak, her ne kadar uzaktan eğitime dair model önerileri sunan çalışmaların fazlalığı dikkat çekse de özellikle pandemi sürecinde gündeme gelen uzaktan eğitimin alt yapı sorunlarına ışık tutan ve bu sorunlara çözüm önerilerinde bulunan herhangi bir çalışma yoktur. Bu bağlamda öncelikle alt yapı sorununa ilişkin çalışmalara ağırlık verilmeli ve ardından model önerileri geliştiren çalışmaların gündeme gelmesi gerekmektedir. Çünkü çevrimiçi uzaktan eğitim sisteminin sağlıklı işleyebilmesi, öncelikli olarak teknik alt yapı çalışmalarına bağlıdır. Bir başka deyişle, uzaktan eğitim sürecinin temel eksiklikleri ve gereklilikleri göz önüne alındığında, model geliştirme aşamasının, sürece uyum ve adaptasyon sağladıktan sonra gerçekleşmesinin daha yerinde olacağı düşünülmektedir. Ayrıca yapı-

lan literatür taramasında uygulamalı derslere yönelik uzaktan eğitim sürecini değerlendiren çalışmaların yok denecek kadar az olduğu görülmüştür. Uzaktan eğitim sürecinin, uygulamalı dersler ile olan ilişkisine değinecek çalışmalar, özellikle pratik ders müfredatının ağırlıkta olduğu tıp, mimarlık ve mühendislik alanlarında verimliliğinin artırılabilmesi açısından önemlidir. Özellikle Covid-19 pandemisi ile birlikte, uzaktan eğitimde uygulamalı derslerin uygulanabilirliğinin tartışıldığı günümüzde, bu sayının daha da artması beklenmektedir.

Çalışma kapsamında incelenen tezlerde, tıpkı tez konusunda olduğu gibi, örneklem konusunda da öğrenciye yoğunlaşıldığı, çalışmaların 3/4'ünün örneklemine öğrencileri dahil ettikleri görülmüştür. Buna karşın, uzaktan eğitimin diğer tarafları olan öğretim elemanı, uzman, yönetici ve idari personel örneklem olarak son derece kısıtlı sayıda çalışmaya konu olmuştur. Özellikle yönetici ve idarecileri örnekleme alan çalışmaların yok denecek kadar az olması ise uzaktan eğitimin aynı zamanda idari bir süreç olduğu gerçeğinin gözden kaçırılması olarak okunabilir. Özellikle Covid-19 pandemisi ile birlikte, eğitim kurumlarının uzaktan eğitim çalışmalarına hız vermesi ve ilgili alt yapı çalışmalarına yoğun mesai harcaması, uzaktan eğitim konusunun sadece öğrenci memnuniyeti olmayıp aynı zamanda çok yönlü sistematik bir süreç olduğu gerçeğini gözler önüne sermiştir.

Çalışmaların geneline bakıldığında, daha çok nicel araştırma yöntemlerine, veri toplama aracı olarak ise çoğunlukla ankete başvurulduğu görülmüştür. Delphi tekniği ve deneysel çalışmaların, ankete kıyasla daha az kullanılması, yapılan çalışmalarda araştırılan konuya yönelik elde edilen verilerin sınırlı ve tek yönlü olabileceğini düşündürmektedir. Söz konusu çeşitlilik, uzaktan eğitime dair görüşlerin farklı bakış açılarıyla değerlendirilmesini mümkün kılacaktır. Bunun yanında uzaktan eğitimin odağı olan insan davranışlarını ve tepkilerini anlamaya, yorumlamaya ve böylece daha derin bilgiler elde etmeye olanak sağlayan nitel araştırma yöntemlerinin öneminin göz ardı edildiği tespit edilmiştir. Niteliksel araştırma, kavramların açıklanmasına ve kuramsal bir temele dayandırılarak yapılan analizler olarak tanımlanmaktadır (Erdoğan, 2012, s. 106). Nicel çalışmada önce veriler toplanmakta, ardından bu veriler sayılara ve istatistiklere dönüştürülmektedir. Verileri analiz, ancak bu işlemden sonra yapılabilmektedir. Buna karşın nitel araştırmacılar veriler arasındaki örüntü ya da ilişkileri daha sürecin en başında yani veri toplarken aramaktadır. Kısacası, nitel araştırma yönteminde analiz, sonuç kısmından ziyade tüm sürece yayılan bütüncül bir aşamadır (Neuman, 2014, s. 312-313). Dolayısıyla çevrimiçi uzaktan eğitim çalışmalarının nicel olduğu kadar nitel araştırma yöntemleriyle de desteklenerek, istatistiksel bilgilerin yanı sıra keşfedici ve yorumlayıcı çıkarımlar yapılmasının önü açılmalıdır. Öte yandan, nicel araştırma yöntemleri arasında yer alan deneysel çalışmalar ile açıklayıcı durum çalışması, gözlem ve odak grup görüşmesi gibi nitel yöntemlerin tamamı-

nın öğrencilerle gerçekleştirilmiş olması ve nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan delphi tekniğinin sadece öğretim elemanlarına uygulanması personel, öğretim elemanı ve idari yönetim gibi diğer dinamiklerin süreçteki rolünün gözden kaçma riskini doğurmaktadır. Sonuç itibarıyla, uzaktan eğitim süreci üzerine yapılan araştırmalarda, yöntem ve örneklem çeşitliliğinin artırılarak göz ardı edilen hususlara yönelik çalışmalar yapılmasının, birçok boyutu olan uzaktan eğitim sisteminin daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Yazar Katkıları / Author Contributions: İAG: Fikir, tasarım, danışmanlık, denetleme, verilerin yorumlanması, makalenin yazılması ve eleştirel inceleme; HCC: Verilerin toplanması, danışmanlık, makalenin yazılması ve eleştirel inceleme; PO: Veri toplanması, kaynak taraması ve makalenin yazılması. / **İAG:** Project idea, conceiving and designing the study, consultancy, study monitoring, interpretation of data, writing of the article and critical review; **HCC:** Data collection, consultancy, writing of the article and critical review; **PO:** Data collection, literature review and writing of the article.

Fon Desteği / Funding: Bu çalışma herhangi bir resmi, ticari ya da kar amacı gütmeyen organizasyondan fon desteği almamıştır. / *This work did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.*

Etik Standartlara Uygunluk / Compliance with Ethical Standards: Yazarlar bu makalede araştırma ve yayın etiğine bağlı kaldığını, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’na ve fikir ve sanat eserleri için geçerli telif hakları düzenlemelerine uyulduğunu ve herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını belirtmiştir. / *The authors stated that the standards regarding research and publication ethics, the Personal Data Protection Law and the copyright regulations applicable to intellectual and artistic works are complied with and there is no conflict of interest.*

Kaynaklar

Abazaoglu, İ., & Umurhan, H. (2015). Uzaktan eğitim ve öğretim üyelerini uzaktan eğitime teşvik eden faktörler. *Journal of Research in Education and Teaching*, 4(4), 353–363.

Anderson, T. (2001). The hidden curriculum in distance education an updated view. *Change: The Magazine of Higher Learning*, 33(6), 28–35.

Arkorful, V., & Abaidoo, N. (2015). The role of e-learning, advantages and disadvantages of its adoption in higher education. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning* 12(1), 29–42.

Aydın, İ. E., Kaya, S., İşkol, S., & İşcan, A. (2019). Anadolu Üniversitesi uzaktan eğitim bölümünde yayınlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin içerik analizi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 9(3), 430–441.

Babur, A., Kiper, A., Çukurbaşı, B., Özer, E. A., Tonbuloglu, İ., Küçük, Ş., ... Horzum, M. B. (2016). 2009–2013 yılları arasında uzaktan eğitim dergilerinde yayınlanan makalelerin yönetsel açıdan incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education* 6(1), 123–140.

Bayam, M., & Aksoy, M. S. (2002). Türkiye’de uzaktan eğitim ve Sakarya Üniversitesi uygulaması. *SAU Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 169–175.

Beblavý, M., Thum, A. E., & Veselkova, M. (2011). Education policy and welfare regimes in OECD countries. *CEPS Working Document No. 357*. Erişim adresi http://aei.pitt.edu/33008/1/WD_357_Beb-lavy_Thum_Veselkova.pdf (4 Mart 2021).

Berge, Z. L., & Mrozowski, S. (2001). Trends in research and practice: An examination of the American Journal of Distance Education 1987 to 1995. *American Journal of Distance Education*, 15(3), 5–19.

Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85–124.

Bozkurt, A., Akgun-Ozbek, E., Yilmazel, S., Erdogdu, E., Ucar, H., Guler, E., & Dincer, G. D. (2015a). Trends in distance education research: A content analysis of journals 2009–2013. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 16(1), 330–363.

Bozkurt, A., Kumtepe, E. G., Kumtepe, A. T., Aydın, I. E., Bozkaya, M., & Aydın, C. H. (2015b). Research trends in Turkish distance education: A content analysis of dissertations, 1986–2014. *European Journal of Open, Distance and E-learning*, 18(2), 1–21.

Chugh, R., Ledger, S., & Shields, R. (2017). Curriculum design for distance education in the tertiary sector. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 18(2), 4–15.

Cowan, J. (1995). The advantages and disadvantages of distance education. In R. Howard, & I. McGrath (Eds.), *Distance education for language teachers: A U.K. perspective* (pp. 14–21). Bristol: Multilingual Matters.

Çelik, P., & Perçin, S. (2020). E-hizmet kalitesi ölçümü: Uzaktan eğitim hizmeti veren kamu üniversiteleri örneği. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 77–98.

Davies, R., Howell, S. & Petrie, J. (2010). A review of trends in distance education scholarship at research universities in North America, 1998–2007. *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, 11(3), 42–56.

Demiray, E. (2013). Uzaktan eğitim ve kadın eğitiminde uzaktan eğitimin önemi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 155–168.

Denyer, D., & Tranfield, D. (2009). Producing a systematic review. In D. A. Buchanan & A. Bryman (Eds.), *The Sage handbook of organizational research methods* (pp. 671–689). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Dewey, J. (1986). Experience and education. *The Educational Forum* 50(3), 241–252.

Dewey, J. (2008). *Okul ve toplum*. (H. A. Başman, Çev.). Ankara: Pegem Yayınları.

Durak, G., Çankaya, S., Yunkul, E., Urfa, M., Toprakliklioglu, K., Arda, Y., & İnam, N. (2017). Trends in distance education: A content analysis of master’s thesis. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 16(1), 203–218.

Eren, E. (2020). Yeni tip Koronavirüs’ün Türk eğitim politikaları uygulamalarına etkisi: Milli Eğitim Bakanlığının ve Yükseköğretim Kurulunun yeni düzenlemeleri. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 153–162.

Erkut, E. (2020). Covid-19 sonrası yükseköğretim. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 125–133.

Gandhi, S. (2003). Academic librarians and distance education: Challenges and opportunities. *Reference & User Services Quarterly*, 43(2), 138–154.

Gökçe, A. T. (2008). Küreselleşme sürecinde uzaktan eğitim. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 1–12.

Gökmen, Ö., Uysal, M., Yaşar, H., Kırkskiz, A., Güvendi, G. M., & Horzum, M. B. (2017). Türkiye’de 2005–2014 yılları arasında yayınlanan uzaktan eğitim tezlerindeki yöntemsel eğilimler: Bir içerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 42(189), 1–25.

Gündüz, M. (2013). Modern eğitimin doğuşu ve alternatif eğitim paradigmaları. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayı*, (1), 66–80.

Hauser, L. (2013). Qualitative research in distance education: An analysis of journal literature 2005– 2012. *American Journal of Distance Education*, 27(3), 155–164.

Horzum, M. B., Özkaya, M., Demirci, M., & Alparslan, M. (2013). Review of Turkish distance education research. *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 14(2), 79–100.

Jegade, O. J. (1994). Distance education research priorities for Australia: A study of the opinions of distance educators and practitioners. *Distance Education*, 15(2), 234–253.

- Karaçam, Z. (2013). Sistematik derleme metodolojisi: Sistematik derleme hazırlamak için bir rehber. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 6(1), 26–33.
- Karadağ, E., & Yücel, C. (2020). Yeni tip Koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 181–192.
- Kaya, Z. (2002). *Uzaktan eğitim*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Keegan, D. (1980). On defining distance education. *Distance Education* 1(1), 13–36
- Kesim, E. (2020). A study of the graduate theses on distance learning administration in Turkey from 1999 to 2019. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 21(2), 17–36.
- Knapper, C. (1998). Media and adult learning. A forum: Lifelong learning and distance education. *American Journal of Distance Education*, 2(1), 63–72.
- Koble, M. A. & Bunker, E. L. (1997). Trends in research and practice: An examination of the American Journal of Distance Education 1987 to 1995. *American Journal of Distance Education*, 11(2), 19–38.
- Lapa, T. Y., Köse, E., & Günbayı, İ. (2018). Türkiye’de yapılan rekreasyon araştırmaları: Sistematik bir derleme. *Spor Bilimleri Dergisi*, 29(2), 87–104.
- Lee, Y., Driscoll, M. P., & Nelson, D. W. (2004). The past, present, and future of research in distance education: Results of a content analysis. *The American Journal of Distance Education*, 18(4), 225–241.
- Mupinga, D. M. (2005). Distance eucation in high schools: Benefits, challenges and suggestions. *The Clearing House*, 78(3), 105–108.
- Nagrale, P. (2013). *Advantages and disadvantages of distance education*. Erişim adresi <https://surejob.in/advantages-anddisadvantages-of-distance-education.html> (4 Mart 2021).
- Neto, O., & Santos, E. M. (2010). Analysis of the methods and research topics in a sample of the Brazilian distance education publications, 1992 to 2007. *American Journal of Distance Education*, 24(3), 119–134.
- Neuman, L. W. (2014). *Toplumsal araştırma yöntemleri*. (Çev. S. Özge), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Oliviera, M., Penedo, A., & Pereira, V. (2018). *Distance education: advantages and disadvantages of the point of view of education and society*. Erişim adresi http://aei.pitt.edu/33008/1/WD_357_Beblavy_Thum_Veselkova.pdf (10 Mart 2021).
- Orakcıoğlu, E. (2019). Türkiye’de uzaktan eğitim temalı 2013–2018 yılları arasında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Özdl, İ. (1986). *Uzaktan öğretimin evrensel çerçevesi ve Türk eğitim sisteminde uzaktan öğretimin yeri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Özkul, E., & Girginer, N. (2001). Uzaktan eğitimde teknoloji ve etkinlik. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 103–117.
- Palloff, M. R., & Pratt K. (2007). *Building online learning communities: Effective strategies for the virtual classroom*. New York, NY: Wiley.
- Panda, S. (1992). Distance educational research in India: Stock-taking, concerns and prospects. *Distance Education*, 13(2), 309–326.
- Ritzhaupt, A., Stewart, M., Smith, P., & Barron, A. (2010). An investigation of distance education in North American research literature using co-word analysis. *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, 11(1), 37–60.
- Saylan, F. (2007). Küreselleşme ve eğitimdeki değişim. E. Oğuz & A. Yakar (Ed.), *Küreselleşme ve eğitim içinde* (s. 59–82). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Smedley, J. K. (2010). Modelling the impact of knowledge management using technology. *OR Insight*, 23(4), 233–250.
- Sözbilir, M., Kutu, H., & Yaşar, M. D. (2012). Science education research in Turkey: A content analysis of selected features of papers published. In D. Jorde & J. Dillon (Eds.), *The world of science education: Handbook of research in Europe* (pp. 341–374). Rotterdam: Sense Publishers.
- Şakar, N. (1997). *Anadolu Üniversitesi uzaktan öğretimde bilgi sistemi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Telli, S. G., & Altun, D. (2020). Koronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin önlenebilen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25–34.
- Tuncay, N., & Uzunboylu, H. (2010). Trend of “Distance Education” in the last three decades. *World Journal on Educational Technology*, 2(1), 55–67.
- Uysal, M., & Yıldız A. (2007). McLuhan’ın “Küresel Köy”ünde eğitim-yeni teknolojiler, küreselleşme ve eğitim üzerine düşünceler. E. Oğuz & A. Yakar (Ed.), *Küreselleşme ve eğitim içinde* (s. 165–180). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Üstündağ, D. A. (2013). Türkiye’de bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi alanındaki yüksek lisans tezlerinin araştırma eğilimleri. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 3(1), 55–71.
- Yıldız, E., & Seferoğlu, S. S. (2020). Uzaktan eğitim öğrencilerinin çevrimiçi teknolojilere yönelik öz yeterlik algılarının incelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 33–46.
- Zawacki-Richter, O., Bächer, E. M. & Vogt, S. (2009). Review of distance education research (2000 to 2008): Analysis of research areas, methods, and authorship patterns. *International Review of Research in Open & Distance Learning*, 10(6), 21–50.

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) Lisansı standartlarında; kaynak olarak gösterilmesi koşuluyla, ticari kullanım amacı ve içerik değişikliği dışında kalan tüm kullanım (çevrimiçi bağlantı verme, kopyalama, baskı alma, herhangi bir fiziksel ortamda çoğaltma ve dağıtma vb.) haklarıyla açık erişim olarak yayımlanmaktadır. / *This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) License, which permits non-commercial reuse, distribution and reproduction in any medium, without any changing, provided the original work is properly cited.*

Yayıncı Notu: Yayıncı kuruluş olarak Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) bu makalede ortaya konan görüşlere katılmak zorunda değildir; olası ticari ürün, marka ya da kuruluşlarla ilgili ifadelerin içerikte bulunması yayıncının onayladığı ve güvence verdiği anlamına gelmez. Yayıncının bilimsel ve yasal sorumlulukları yazar(lar)ına aittir. TÜBA, yayınlanan haritalar ve yazarların kurumsal bağlantıları ile ilgili yargı yetkisine ilişkin iddialar konusunda tarafsızdır. / **Publisher’s Note:** The content of this publication does not necessarily reflect the views or policies of the publisher, nor does any mention of trade names, commercial products, or organizations imply endorsement by Turkish Academy of Sciences (TÜBA). Scientific and legal responsibilities of published manuscript belong to their author(s). TÜBA remains neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.